

ВИДИ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ

ХОРОБРИХ Павло Миколайович - здобувач Науково-дослідного інституту
публічного права

<https://orcid.org/0009-0000-0879-4122>

УДК: 342.9: 347.700

The article states that state control is a key tool for ensuring the safety of passenger transportation, since it is through it that the technical condition of vehicles, compliance with the norms of drivers' working hours, the availability of appropriate licenses and compliance with licensing conditions are checked. This allows reducing the risks of road accidents and ensuring the safety of passengers. It plays an important role as a tool for influencing business entities aimed at ensuring compliance with legislative requirements, preventing violations and creating conditions for the transparent functioning of the passenger transportation market.

Key words: types of control, business entities that transport passengers by road, administrative and legal regulation.

În articol se precizează că controlul de stat este un instrument cheie pentru asigurarea siguranței transportului de pasageri, întrucât prin acesta se realizează starea tehnică a vehiculelor, respectarea normelor de program de lucru al șoferilor, disponibilitatea licențelor adecvate și respectarea condițiilor de autorizare, sunt verificate. Acest lucru permite reducerea riscurilor de accidente rutiere și asigurarea siguranței pasagerilor. Joacă un rol important ca instrument de influențare a entităților de afaceri care vizează asigurarea conformității cu cerințele legislative, prevenirea încălcărilor și crearea condițiilor pentru funcționarea transparentă a pieței transportului de pasageri.

Cuvinte cheie: tipuri de control, entități comerciale care transportă călători rutier, reglementări administrative și juridice.

У статті зазначено, що державний контроль є ключовим інструментом забезпечення безпеки пасажирських перевезень, оскільки саме через нього відбувається перевірка технічного стану транспортних засобів, дотримання норм робочого часу водіїв, наявності належних ліцензій та виконання умов ліцензування. Це дозволяє зменшувати ризики дорожньо-транспортних пригод та гарантувати безпеку пасажирів. Він відіграє важливу роль як інструмент впливу на суб'єктів господарювання, спрямований на забезпечення виконання законодавчих вимог, попередження порушень та створення умов для прозорого функціонування ринку пасажирських перевезень.

Ключові слова: види контролю, суб'єкти господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, адміністративно-правове регулювання.

Постановка проблеми. Контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, є багатовимірним процесом. З огляду на це особливої важливості набуває

класифікація відповідного контролю, що дозволяє суттєво розширити розуміння його властивостей, напрямів і форм.

Класифікація дозволяє визначити межі дослідження: сформулювати чітке розуміння того,

що таке суб'єкт господарювання, встановити, які саме організації та фізичні особи підпадають під досліджувану категорію. На основі розуміння такої багатоманітності можливо приходити до чітких ідей і рішень щодо вдосконалення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Класифікація контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, допомагає зрозуміти різноплановість діяльності контролюючих органів. Також відповідна класифікація допомагає деталізувати положення нормативно-правових актів у досліджуваній сфері, таких як Господарський кодекс України [1], а також сприяє коректному аналізу правових механізмів контролю у сфері перевезень пасажирів автомобільним транспортом.

Стан дослідження теми. У вітчизняній доктрині адміністративного права на осмислення фундаментальних проблем контрольно-наглядової діяльності були спрямовані дослідження таких науковців, як О. Ф. Андрійко, Ю. Г. Барабаш, Л. В. Борець, С. М. Гусаров, А. В. Денисова, І. К. Залюбовський, Т. О. Коломоець, А. Т. Комзюк, І. М. Коросташова, П. С. Лютіков, Л. В. Могілевський, О. М. Музичук, О. М. Рєзнік, Р. О. Савченко, О. Ю. Салманова, В. В. Сокурєнко, А. В. Хмельков, Р. В. Шаповал, Х. П. Ярмачі та інші дослідники. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, вчені фактично поза своєю увагою залишили проблемні питання видів контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

Мета і завдання дослідження. Мета статті полягає в тому, щоб визначити основні види контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: проаналізувати багатоманітність суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом; охарактеризувати окремі різновиди контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором було запропоновано власний підхід до класифікації видів контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, який заснований на новому для вітчизняної адміністративно-правової науки багатовекторному баченні діяльності останніх.

Виклад основного матеріалу. Потреба у здійсненні ґрунтовної класифікації зумовлена багатоманітністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Так, суб'єкт господарювання - це юридична або фізична особа, яка здійснює економічну діяльність з метою отримання прибутку або задоволення інших економічних потреб. Це поняття охоплює різні форми діяльності, які мають економічну мету. Суб'єкти господарювання можуть діяти в різних сферах, таких як виробництво, торгівля, надання послуг, фінансовий сектор та інші.

Суб'єкти господарювання характеризуються самостійністю у прийнятті рішень щодо організації власної діяльності, що дозволяє їм не залежати від державних органів у повсякденному управлінні. Основною метою їх діяльності є отримання прибутку, проте можуть бути й інші цілі, такі як соціальні або культурні.

У своїй діяльності суб'єкти господарювання в Україні керуються нормами, визначеними законодавством, зокрема Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України [2] та іншими нормативно-правовими актами, які регулюють підприємницьку діяльність.

Суб'єкти господарювання виконують важливу роль в економіці, оскільки вони створюють робочі місця, виробляють товари та послуги, забезпечують податкові надходження до бюджету і стимулюють розвиток ринкових відносин. Завдяки їм забезпечується інноваційний розвиток та підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні [3, с. 72].

У рамках своєї діяльності суб'єкти господарювання взаємодіють із різними партнерами та інститутами: постачальниками, клієнтами, банками, інвесторами, органами державної влади тощо. Важливою складовою їхнього успіху є налагодження ефективних бізнес-процесів, побудова взаємовигідних відносин із

партнерами та дотримання вимог законодавства. Це дозволяє їм враховувати ризики, підвищувати довіру з боку клієнтів та партнерів, а також забезпечувати стабільний розвиток бізнесу.

Так, діяльність суб'єктів господарювання є надзвичайно багатоманітною. Вони відіграють важливу роль в умовах ринкової економіки, здійснюючи господарську діяльність, сприяючи економічному розвитку, інноваціям та добробуту суспільства. Їх успішна діяльність залежить від багатьох чинників, зокрема компетентного управління, адаптації до змін на ринку та відповідності чинному законодавству. У таких умовах особливого значення набуває класифікація контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

Так, залежно від конкретних відносно самостійних сфер суспільних відносин, що піддаються регулюючому впливу, можемо виокремити такі різновиди контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, як контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері транспорту, ліцензування та безпеки перевезень, фінансовий контроль, екологічний контроль, а також контроль за дотриманням прав споживачів.

Перш за все, важливим є контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері транспорту, ліцензування та безпеки перевезень. Він охоплює ліцензійний контроль, що передбачає перевірку наявності у перевізників відповідних ліцензій на здійснення пасажирських перевезень. Ліцензування регулюється законами України та іншими нормативно-правовими актами. Крім того, такий контроль включає контроль за технічним станом транспортних засобів через проведення технічних оглядів, які підтверджують, що транспортні засоби відповідають вимогам безпеки. Також органи Національної поліції України здійснюють контроль за дотриманням правил безпеки дорожнього руху, перевіряючи дотримання швидкісного режиму, правил зупинок та стоянок, використання ремінів безпеки тощо [4].

Фінансовий контроль є не менш важливим та спрямований на перевірку правильності фінансових операцій суб'єктів господарювання,

які здійснюють перевезення. Основна мета цього контролю – забезпечення своєчасної сплати податків та зборів до державного бюджету. Такий контроль здійснюється органами податкової служби та включає аудит фінансової звітності, перевірку бухгалтерської документації підприємств для підтвердження коректності обліку доходів та витрат.

Оскільки автомобільний транспорт може мати значний вплив на навколишнє середовище, важливим є екологічний контроль. Він спрямований на мінімізацію негативного впливу транспорту на довкілля, охоплюючи контроль за викидами вихлопних газів, забезпечуючи відповідність нормам щодо викидів шкідливих речовин, а також контроль за використанням екологічно чистих видів палива [5].

Не менш важливим є і такий різновид, як контроль за дотриманням прав споживачів, який спрямований на забезпечення належної якості послуг та доступності інформації про перевезення. Такий контроль охоплює перевірки на коректність оформлення квитків, контроль за виконанням вимог щодо перевезення пільгових категорій пасажирів, а також перевірки умов перевезення пасажирів з обмеженими можливостями [6].

Залежно від суб'єктного складу та масштабів здійснення відповідної контрольної діяльності можемо виокремити внутрішній, громадський, державний контроль, а також контроль, який здійснюється органами місцевого самоврядування.

Внутрішній контроль здійснюється безпосередньо самим підприємством з метою забезпечення дотримання внутрішніх стандартів якості та безпеки. Він включає контроль за роботою водіїв, зокрема моніторинг дотримання графіків роботи та відпочинку водіїв, виконання ними посадових інструкцій, а також перевірку технічного стану транспортних засобів перед виїздом, що забезпечує безпеку перевезень [7].

Громадський контроль здійснюється з боку громадських організацій або окремих громадян, наприклад, через подачу скарг чи звернень до компетентних органів або до засобів масової інформації. Він має на меті забезпе-

чити прозорість та відповідальність суб'єктів господарювання перед суспільством і сприяє підвищенню якості наданих послуг.

Державний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, які здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, є важливим елементом регулювання цієї сфери. Його основна мета - забезпечити безпеку перевезень, дотримання законодавчих вимог і стандартів, а також захист прав споживачів послуг. Цей вид контролю охоплює декілька ключових різновидів, кожен з яких спрямований на підтримку належного рівня організації та якості перевезень.

Ліцензійний контроль є одним із найважливіших різновидів державного контролю. Він передбачає перевірку дотримання суб'єктами господарювання вимог, що встановлені для отримання ліцензій на здійснення пасажирських перевезень. В Україні ліцензування перевезень пасажирів регулюється законами та підзаконними нормативними актами, зокрема Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» та Законом України «Про автомобільний транспорт». Під час перевірок контролюючі органи можуть оцінювати наявність та справжність ліцензій, відповідність діяльності умовам ліцензії, наприклад, належний стан транспортних засобів та кваліфікацію водіїв [8].

Ще одним різновидом є перевірка технічної справності транспортних засобів, що є важливою умовою безпечного перевезення пасажирів. Тому державний контроль передбачає регулярну перевірку технічного стану транспортних засобів. Так, проводяться обов'язкові технічні огляди, які мають підтвердити, що транспортні засоби відповідають встановленим вимогам безпеки та екологічності. Органи державного контролю перевіряють такі параметри, як справність гальмівної системи, рульового управління, освітлення, відповідність шин та іншого обладнання. Ці перевірки проводяться на станціях технічного обслуговування, акредитованих для таких оглядів, і спрямовані на запобігання використанню технічно несправних транспортних засобів.

Вадливим різновидом державного контролю у сфері автомобільних перевезень є пере-

вірка дотримання соціальних норм, які стосуються роботи водіїв. Це включає дотримання водіями встановленого робочого часу та часу відпочинку, що має велике значення для безпеки перевезень. Наприклад, у країнах ЄС є норми, які визначають максимальний час, протягом якого водій може керувати транспортним засобом без перерви, а також мінімальний час відпочинку. В Україні також діють такі норми, і контроль за їх дотриманням здійснюється, зокрема, шляхом перевірки тахографів – пристроїв, які реєструють швидкість руху та тривалість роботи водія [9].

Не можна оминати увагою і державний контроль за дотриманням умов перевезення пасажирів. Це включає перевірку дотримання норм комфорту, безпеки, правил перевезення багажу та виконання вимог щодо надання послуг пасажиром з інвалідністю. Наприклад, перевіряється наявність належним чином обладнаних місць для пасажирів з інвалідністю, доступність інформації про маршрути та розклади руху, а також забезпечення належного санітарного стану транспортних засобів. У разі виявлення порушень органи контролю можуть застосовувати різні заходи впливу, такі як штрафи, призупинення дії ліцензій, вилучення ліцензій або навіть заборону на здійснення перевезень. Метою таких заходів є запобігання недобросовісній діяльності та забезпечення дотримання вимог до безпеки перевезень [10, с. 206].

Так, державний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, є важливим механізмом забезпечення належного рівня безпеки та якості надання транспортних послуг. Він охоплює широкий спектр питань – від перевірки ліцензій та технічного стану транспортних засобів до контролю за дотриманням екологічних норм та соціальних стандартів. Завдяки систематичному державному контролю створюються умови для безпечного та комфортного перевезення пасажирів, забезпечуючи при цьому дотримання прав і законних інтересів громадян.

Контроль, який здійснюється органами місцевого самоврядування, також має значний вплив на організацію пасажирських пере-

зень у межах території відповідної громади. Це включає регулювання маршрутів та розкладів, затвердження графіків руху та зупинок громадського транспорту, а також видачу дозволів на здійснення пасажирських перевезень на конкретних маршрутах.

Відомо, що органи місцевого самоврядування в Україні мають повноваження затверджувати маршрути громадського транспорту та встановлювати розклади руху автобусів, маршрутних таксі та іншого пасажирського транспорту. Це дозволяє забезпечувати плановість та системність пасажирських перевезень, враховувати потреби місцевого населення у перевезеннях, щільність населення, соціально-економічні фактори та інші аспекти. Органи місцевого самоврядування визначають, які маршрути є найбільш затребуваними, де потрібно забезпечити додаткові рейси в разі необхідності або ж створити нові маршрути, щоб обслуговувати віддалені райони [11].

Органи місцевого самоврядування також надають дозвіл на здійснення перевезень на конкретних маршрутах, проводять конкурси на право обслуговування певних маршрутів та здійснюють контроль за дотриманням умов надання таких дозволів. Видача дозволу зазвичай супроводжується конкурсною процедурою, де перевізники представляють свої пропозиції щодо обслуговування маршруту, пропонуючи відповідний рівень послуг, технічний стан транспорту та інші умови. Такий підхід дозволяє обрати найбільш надійного та відповідального перевізника, який забезпечуватиме якісне надання послуг пасажирам [12].

Окрім цього, органи місцевого самоврядування мають повноваження встановлювати тарифи на послуги з перевезення пасажирів автомобільним транспортом у межах своїх адміністративних територій. Це важливий елемент контролю, оскільки встановлення справедливих і економічно обґрунтованих тарифів дозволяє забезпечити доступність послуг для широкого кола пасажирів, зокрема соціально вразливих верств населення, таких як пенсіонери, студенти та інші пільгові категорії [13].

Органи місцевого самоврядування відповідають за розвиток транспортної інфраструктури, що включає облаштування зупинок гро-

мадського транспорту, будівництво та ремонт доріг, забезпечення належного освітлення та безпеки на зупинках. Вони можуть визначати необхідність створення нових маршрутів, розширення транспортної мережі, щоб задовольнити потреби місцевих жителів у доступному та комфортному транспорті [14].

Важливою складовою діяльності органів місцевого самоврядування є також забезпечення інтеграції пасажирського транспорту в загальну транспортну систему населеного пункту, щоб різні види транспорту доповнювали один одного, забезпечуючи оптимальне сполучення між районами [15].

Висновки. Таким чином, у підсумку даного підрозділу зазначено, що державний контроль є ключовим інструментом забезпечення безпеки пасажирських перевезень, оскільки саме через нього відбувається перевірка технічного стану транспортних засобів, дотримання норм робочого часу водіїв, наявності належних ліцензій та виконання умов ліцензування. Це дозволяє зменшувати ризики дорожньо-транспортних пригод та гарантувати безпеку пасажирів. Він відіграє важливу роль як інструмент впливу на суб'єктів господарювання, спрямований на забезпечення виконання законодавчих вимог, попередження порушень та створення умов для прозорого функціонування ринку пасажирських перевезень.

Встановлено, що державний контроль є важливим інструментом забезпечення належного функціонування ринку пасажирських перевезень автомобільним транспортом. Його ефективна реалізація сприяє дотриманню суб'єктами господарювання законодавчих вимог, підвищує безпеку пасажирів та створює умови для розвитку конкурентного середовища у галузі.

Наголошено, що контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, є багатограним і охоплює різні аспекти: від дотримання правил безпеки та технічного стану транспорту до захисту прав споживачів. Це дозволяє забезпечити належний рівень безпеки на дорогах, високу якість послуг та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище.

Визначено, що залежно від конкретних відносно самостійних сфер суспільних відносин, що піддаються регулюючому впливу, можливо виокремити такі різновиди контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевезення пасажирів автомобільним транспортом, як контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері транспорту, ліцензування та безпеки перевезень, фінансовий контроль, екологічний контроль, а також контроль за дотриманням прав споживачів. Залежно від суб'єктного складу та масштабів здійснення відповідної контрольної діяльності виокремлено внутрішній, громадський, державний контроль, а також контроль, який здійснюється органами місцевого самоврядування.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Податкова система: навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.]; за ред. В.Г. Баранової. Одеса: ВМБ, 2014. 344 с.
4. Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 р. № 176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-97-%D0%BF#Text>
5. Тимочко Т. В. Екологічні проблеми транспортної галузі: погляд громадськості. Всеукраїнська екологічна ліга: сайт. URL: <https://www.ecoleague.net/pro-vel/misiia-vel/vystupy-publikatsii/2011/item/68-ekolohichni-problemy-transportnoi-haluzi-pohliad-hromadskosti>.
6. Про захист прав споживачів. Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
7. Про затвердження Положення про робочий час і час відпочинку водіїв колісних транспортних засобів: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 07 червня 2010 р. № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0811-10#Text>
8. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів залізничним транспортом: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1168-2015-%D0%BF#Text>.
9. Мироненко О. Основні режими праці водія в Європі: Тахограф та особливості його застосування // Cargofy: сайт. URL: <https://cargofy.ua/uk/blog/osnovni-rezhimi-praci-vodiy-v-evropi-ta-ohoblivosti-yogo-zastosuvannya>
10. Федорович В. О. Конспект лекцій з дисципліни «Сертифікація продукції та послуг». Харків: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2016. 300 с.
11. Про затвердження Порядку організації перевезень пасажирів та багажу автомобільним транспортом: Наказ Міністерства інфраструктури України від 15 липня 2013 р. № 480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1282-13#Text>.
12. Про затвердження Порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2008 р. № 1081. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2008-%D0%BF#Text>.
13. Щодо повноважень органів місцевого самоврядування у сфері регулювання цін/тарифів на послуги з перевезення пасажирів на міських автобусних маршрутах загального користування в режимі «маршрутного таксі»: Лист Міністерства юстиції України від 15 лютого 2007 р. № 20-35-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v35-1323-07#Text>.
14. Про затвердження Правил розміщення та обладнання зупинок міського електро- та автомобільного транспорту: Наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству від 15 травня 1995 р. № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0160-95#Text>.
15. Про затвердження Концепції створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 1997 р. № 821. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-97-%D0%BF#Text>.